

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на доц. д-р Добринка Пейчева

«Медиализацията на обществото»

за присъждане на научната степен „Доктор на науките”

Рецензент: доц. д-р Владимир Дулов, катедра „Социология”,

Югозападен университет „Неофит Рилски” гр. Благоевград

Проектът за дисертационен труд на доц. Пейчева е конституиран върху една принципно нова и авангардна концепция за медиализацията като комплексен процес, който очертава същността на следмодерното общество. Нейният патос се определя от тезата, че „обществото днес стана много повече *медиализирано* отколкото може би *индустриализирано*.

Целта, която авторката си поставя в дисертацията, е да разкрие „онези аспекти на взаимодействието между медиите и социума, които открояват медиализирането на обществото като необратим процес, обхващащ цялостната социална рамка - дейности, институции, работна среда, култура, поведенчески модели, публично пространство, социални сфери, взаимоотношения между хората, и пр.”

Оригиналната авторска концепция на Добринка Пейчева за медиализацията на реалността тук получава цялостна разработка и интегрален смисъл като обвързва в една широкообхватна комплексна концепция теоретични конструкции и емпирична информация.

Тезата на дисертацията се състои в това, че медиализацията на обществото представлява една значима теоретична перспектива, която би могла да бъде артикулирана едновременно като самостоятелно направление и следмодернизационен етап, разкриващ социума и медиите в една нова битийност, в една нова реалност.

Дисертацията” представлява нов и самостоятелен принос в дискусията за природата на постмодерността, която придобива особена специфика при изследванията на масовите комуникации. В нея ясно и конкретно е поставен въпросът: не трябва ли да говорим за **нов стадий в развитието на обществото**, който се обуславя от съвременните процеси на развитие на масмедиите?

Авторката се обръща към фундаменталните определения за масовите комуникации и анализира възможностите на понятийния апарат в теорията за комуникациите да създаде концептуална рамка за интерпретация на промените, които новите информационни технологии предизвикват в глобален мащаб.

Добринка Пейчева интерпретира по нов начин, в различен контекст, продиктуван от съвременността, възгледите на Рудолф Стюбер, Дж., Х.т Мийд, М. Маклуън, У. Интуистъл като използва техните концептуални схеми като инструменти за анализ на трансформацията в ролята на медиите. Тя прави извода, че съвременните медии, обвързани с Интернет функционират в принципно нов тип времеви и пространствени измерения като се отличават с мигновено близкодействие, интерактивност и комплексност. Тези нови по характер медии, които представляват микс от писмени, аудио-визуални и виртуални продукти, функциониращи като единно цяло предизвикват революционни промени в системата на културата. Именно това преобръща основите на масмедийната теория и теорията за междуличностната комуникация. Именно благодарение на тези нови и обновени средства за комуникация общуването чрез медиите се трансформира в разновидност на междуличностната и групова комуникация.

Критичният анализ на концепциите за масовата комуникация според Добринка Пейчева показва зависимостта на представите за ролята на медиите и масовите комуникации от полипарадигмалния характер на социалните теории. Основната линия в това отношение представлява разкриването на връзката между генезиса на масовите комуникации и възникването на модерното „масово” общество като универсализация на механизмите за разгръщане на комуникационните процеси. Като в продължение на тази линия на развитие се появява паралелната тенденция към „демасовизация на масовите средства за комуникация, персонализация на медийните играчи и конструкти, трансформация на възприемането, придобиващо все повече и повече както потребителски, така и креативен характер по подобие на останалите процеси на съвременното общество.”

Много важен елемент в този анализ представлява концепцията на Д. Пейчева за метамедийния характер на средствата за комуникация –

възможността за синтез на почти всички съществуващи средства за комуникация.

Във втора глава на дисертацията са разгледани в конкретен план процесите на медиализация и техните последици. Особено внимание в това отношение е отделено на мобилните телефони, които може да претендира за по-висока степен на универсализация дори от Интернет. На основата на богат емпиричен материал авторката анализира процесите на медиализация на обществото и свързаните с тях културно-поведенчески образци. В този контекст е отделено детайлно внимание на промените, които настъпват в начина на живот, преструктурирането на комуникациите и метаморфозите на писмената култура.

Специално и детайлно внимание е отделено на социалните мрежи. Анализирани са специфичните черти на социалната мрежа: перманентната мобилност на участниците, наднационалната специфика, предпоставената активност, самопредставянето и самореализацията. Специфична характерна черта на социалните мрежи представлява също така аджендасетинговият характер на комуникацията, който може да бъде коректив на официалния медиен дневен ред или на дневния ред на политическата и икономическа класа.

Според авторката, елементите на съчетаване и взаимопроникване между междуличностната, групова и масова комуникация в социалните мрежи конституират една нова медиаформа на групови комуникации в интернет. Тази форма е интерпретирана като медиа конструктор на групова комуникация, един медиасинтез, съчетаващ елементи на нетрадиционното междуличностно, групово и масово общуване.

Авторката намира в перманентната и мобилно-комуникационна конфигурантност този тип онези иманентност, представляващ специфичната същност на този метамоделен конструктор. Тя твърди, че съчетаването на трите форми на комуникация в новия социално-мрежов тип общуване е не механично, а технологично обусловено, което е характерно за почти всички форми на комуникация в исторически план. Поради това този нов тип комуникация няма аналог в досегашната история на комуникациите.

Изключително ценен за социологическата интерпретация на културата в информационното общество е анализът на културните трансформации, породени от разгръщането на медиализацията и реструктурирането на публичното културно пространство. Авторката посочва превъплъщението на индивидите в медии като категорично доказателство за реструктурирането на културното и публично пространство. В този контекст е изследван феноменът „самоопубличностяване” като форма на отъждествяване на комуникативното и социалното действие. Анализирани са и фен-фикшън културата като ново и качествено различно явление в културно-комуникационния процес.

В дисертацията намираме интерпретация на проявите на медиализация в глобализационните процеси. Авторката разглежда тази тематика в контекста на диалектичното единство между глобализационните и глокализационни процеси. Тя заключава, че „медиализацията е не само съпътстващ глобализацията процес, не само инградиентен конструкт, не само конститутивен ресурс, не само аргументационен концепт, но и неин идентификатор, презентатор и контролер.”

Изключително аргументирано Добринка Пейчева обосновава необходимостта от „преоценка на парадигмата за социалното действие и нови концептуализации по посока на комуникационните детерминации.”

Дисертацията представлява произведение със значителен принос в научните изследвания на съвременните комуникации и информационното общество, но в същото време притежава несъмнена образователна стойност и непосредствено усъвършенства учебния процес в областта на социологията на комуникациите.

Принципно нова идея, която заема съществено място в концепцията за медиализацията представлява формулирането на *нов структурен елемент в дейностен аспект* - един нов актьор, едновременно действащ като деятел и потребител, като реципиент и комуникатор. По този начин в концепцията за медиализацията се покриват и трите основни аспекта: субект, информационна среда, медийно конструиране на социалната реалност.

Изключително достижение на представената дисертация представлява изключително коректната и логически последователна конструкция на работата.

Добринка Пейчева е съумяла да избегне еkleктизма, характерен за повечето изследвания на масовите комуникации у нас и в световен мащаб (може би поради техния мултидисциплинарен характер), като отстоява логически последователно както социологическата парадигма, така и комплексните интерпретации на комуникативните процеси.

Какви са основните приноси моменти на дисертационния труд, представен от Добринка Пейчева?

1. Най-напред, това е представяне на **качествено нов тип концепция за медиализацията на обществото**, която е оригинална, представлява самостоятелен авторски принос, плод е на многогодишни изследвания и е подкрепена с богат емпиричен материал.
2. В тази връзка изключително важен приносен момент представлява **идеята за същността на социалното действие в информационното общество като комуникативно действие**.
3. Като приносен момент на дисертацията бих посочил тезата, че на **медиализацията на общественото развитие представлява исторически обособен етап, който следва след фазата на постмодерното общество**. Според мен обаче, посоченият в автореферата компонент на този принос, а именно – ситуирането на медиализационната теория като самостоятелно направление в теорията за масовите комуникации, все още не трябва да се смята за реализиран в дисертацията, а представлява по-скоро хоризонт за бъдещи изследвания. Това е така, защото формирането на самостоятелно направление в теорията на масовите комуникации има фундаментален характер и дори излиза извън проблематиката на настоящата дисертация.
4. Сериозен приносен момент представлява извършената работа по **предефиниране и концептуализиране на масовокомуникационна парадигма**. Добринка Пейчева представя нов научен хоризонт, който позволява различните приложения на информационните технологии да бъдат разгледани като елемент на една нова и различна рационалност, излизаща от формалните граници на постмодернизма.

Принципно нова идея представлява твърдението, че медиализирането трансформира практиките на опубличностяване, а те, от своя страна, активно допълнително допринасят за преструктуриране на публичното културно пространство. На тази основа Добринка Пейчева формулира комуникационните предпоставки и перспективи на следмодерната публичност.

Посоченият в автореферата под №4 принос: „Разкриването на индивидите като медии, администриращи собствена продукция и продукция от други медии, предназначени за разпространяване” според мен не представлява самостоятелен приносен момент, а се съдържа в концепцията за медиализацията на обществото.

Към дисертантката могат да бъдат отправени някои препоръки с оглед нейната по-нататъшна работа и изследователско развитие: .

1. Несъмнено, тезата, че медиализацията на обществото представлява нова фаза в неговото развитие може да се смята за приносен момент в дисертацията на Добринка Пейчева. Това обаче предполага значително по-детайлна и задълбочена разработка на теоретичните основи и критериите за определяне на качествено обособените исторически етапи в развитието на обществото. Доколкото в тази предметна област се води оживена дискусия, би било целесъобразно да се експонират фундаменталните основания, които позволяват да говорим за отделен етап на общественото развитие и да го обособяваме от фазата на модерността. Трябва да добавя, че и теоретичната опозиция модерност-постмодерност представлява дискуссионен проблем, което подчертава необходимостта и актуалността от цялостна разработка на проблема за етапите на обществено развитие, на която да се опре твърдението за възникване на нов и различен стадий.
2. Според мен, интерпретацията на комуникативното действие като социално действие заема ключово място в една нова социологическа парадигма, но една подобна претенция се нуждае от изключително обхватна и прецизна аргументация, доколкото става дума за нововъведение, засягащо устоите на социологическата наука. От една страна, важно е да се анализират компонентите на социалното действие и

измеренията, в които информационните технологии определят неговата същност и реализация, превръщайки го в комуникативно.

От друга страна принципно важен въпрос е дали именно дигиталната епоха води до тази трансформация в същността на социалното действие, или всъщност винаги, дори в доинформационните и традиционни фази на развитието на обществата социалното действие е по природа комуникативно действие, доколкото комуникацията представлява „строителен материал” за социалната реалност. Именно поради това тази теза се нуждае от по-нататъшна разработка и формулиране на убедително доказателства за да конкурира с алтернативните позиции.

3. Бих препоръчал на дисертантката да представя изследванията си в почетивен и разбираем вид. В предложения на вниманието труд присъстват трудни за разбиране фрази, които нямат ясна връзка с основните тези и идеи. Доколкото става дума за аргументиране на иновационни по своя характер и следователно дискуссионни възгледи, една по-прагматична езикова редакция на теоретичното изложение и изследователските резултати само ще спечели.

Тези забележки в никакъв случай не намаляват научните достоинства на предложения за разглеждане труд.

Предвид всичко казано дотук, имам достатъчно основания да заключа, че представеният на вниманието труд притежава необходимите качества и препоръчвам на доц. д-р Добринка Пейчева да бъде присъдено званието „Доктор на науките” .

Благоевград , 27 юни 2012 г.

Рецензент:

(Владимир Дулов)